

ODNOS JAVNOSTI DO »KITAJSKEGA« VIRUSA SARS-COV-2: ANALIZA JAVNOMNENJSKE RAZISKAVE V SLOVENIJI IN V PROSTORU SLOVENSKE MANJŠINE V ITALIJI IN NA HRVAŠKEM

Tina ČOK

Znanstveno-raziskovalno središče Koper, Garibaldijska 1, 6000 Koper, Slovenija
e-mail: tina.cok@zrs-kp.si

IZVLEČEK

V pričujočem članku skladno s potekom širjenja okužb z virusom SARS-CoV-2 na Kitajskem, v bližnji Italiji in Sloveniji analiziramo vzpostavitev odnosa širše javnosti do Kitajske v Sloveniji in v prostoru slovenske manjšine v Italiji in na Hrvaškem. Z analizo spletnega vprašalnika, izvedenega v okviru raziskave Omejitveni ukrepi za zajezitev novega koronavirusa, stiki in javna komunikacija v Sloveniji in čezmejnem prostoru, smo proučili potencialni vpliv političnega in medijskega diskurza na dojetje vloge Kitajske pri izbruhu in širitvi novega koronavirusa ter posledično oblikovanje odnosa do omenjene države in njenih prebivalcev.

Ključne besede: Kitajska, koronavirus, javni diskurz, javno mnenje, mediji

OPINIONE PUBBLICA E VIRUS »CINESE« SARS-COV-2: ANALISI DEL SONDAGGIO D'OPINIONE IN SLOVENIA E NEL TERRITORIO DELLA MINORANZA SLOVENA IN ITALIA E CROAZIA

SINTESI

Nel presente articolo vengono analizzati i cambiamenti dell'atteggiamento dell'opinione pubblica nei confronti della Cina - in Slovenia e tra la minoranza slovena in Italia e Croazia - in concomitanza con la diffusione dell'infezione da SARS-CoV-2 nel suo passaggio dalla Cina all'Italia e infine alla Slovenia. Analizzando un questionario condotto nell'ambito della ricerca Misure restrittive per il contenimento del nuovo coronavirus, contatti e comunicazione pubblica in Slovenia e nell'area transfrontaliera, abbiamo esaminato il potenziale impatto del discorso politico e mediatico sulla percezione del ruolo della Cina nell'epidemia e nella diffusione del nuovo coronavirus e la relativa assunzione di atteggiamenti verso questo paese e la sua popolazione.

Parole chiave: Cina, coronavirus, discorso pubblico, opinione pubblica, media

UVOD

O virusu SARS-Cov-2 danes že veliko vemo in v središču tako strokovnih kot laičnih krogov vse bolj prevladujejo teme o preventivnih in kurativnih možnostih, kot so testiranje, cepljenje in razvoj zdravila. Politični in medijski diskurz sta zato od začetka pandemije že kar nekajkrat zamenjala svojo vsebino. Od bitke z virusom zadnje čase v medijih v Sloveniji in v Evropi vse bolj odzvanjajo proticepilske akcije ter neuspešnost vladnih organov in stroke pri nagovarjanju prebivalcev k cepljenju. Neuspeh, ki je očiten rezultat že nekaj časa trajajoče kultivacije politike, ki ni usmerjena v blaginjo svojih državljanov, politike identitete, kot jo imenuje Fukuyama (2018), pa sega tudi na področje medijskega diskurza.

Prve poznane okužbe z virusom SARS-CoV-2 so se pojavile v mestu Wuhan na Kitajskem konec leta 2019, medtem ko so v Evropi prve okužbe z novim koronavirusom potrdili konec januarja 2020 najprej v Franciji, v Nemčiji in na Finskem (European Centre for Disease Prevention and Control, 2020). Čeprav na seznamu držav Evropske unije, kjer se je virus najprej pojavil, ne najdemo Italije – ta je prvi primer okužbe potrdila 21. februarja 2020 – je bila kasneje Italija ena najbolj prizadetih držav članic prvega vala okužb. Ocenjuje se, da je takrat zaradi koronavirusa umrlo okoli 35.000 ljudi (Statista, 2020).

V pričujočem članku bomo s pomočjo treh javnomnenskih raziskav analizirali nekatere vidike mednarodne razsežnosti pandemije, predvsem odnosa javnosti v Sloveniji in v prostorih slovenske manjšine v Italiji in na Hrvaškem do Kitajske, ki je bila zlasti v medijskem in političnem diskurzu opredeljena kot država izvora virusa. Analizirali bomo torej odnos slovenske javnosti doma in v zamejstvu do prvega žarišča okužb v povezavi z mednarodno razsežnostjo, ki jo je kasneje pridobila pandemija, kot tudi bolj splošen odnos do dežele, ki tradicionalno ni v središču poročanja slovenskih medijev. Posvetili se bomo tudi začetni negotovosti v Sloveniji, še posebej med prebivalstvom obmejnega prostora, do različnih oblik stika z Italijo zaradi strahu pred širjenjem virusa in bližine italijanskega žarišča le slabih 400 km od meje.

POLITIČNI IN MEDIJSKI DISKURZ V ČASU KORONAVIRUSA

Kitajska je ob pojavitvi virusa, veliko pred relativno uspešnim uvajanjem ukrepov za njegovo zajezitev, naredila nekaj temeljnih napak z vidika globalne družbene odgovornosti. Splošno znano je, da je kitajska vlada decembra 2019, ko se je pojavil novi koronavirus, v najbolj kritičnih tednih prikrivala podatke in zmanjševala resnično grožnjo nastopa pandemije, s tem pa pripomogla k širjenju virusa po svetu. Na-

mesto da bi Svetovno zdravstveno organizacijo (SZO) obvestile o izbruhu atipične pljučnice in dokazih o prenosu na ljudi, so kitajske oblasti cenzurirale informacije in utišale zdravnike, ki so poskušali opozoriti svoje kolege in širšo strokovno javnost na prežečo nevarnost. Zaradi začetnih za Kitajsko sicer ustaljenih postopkov cenzure in tudi kasnejšega oviranja preiskave strokovne skupine mednarodnih strokovnjakov SZO pri ugotavljanju izvora novega koronavirusa je na Kitajsko v svetovni javnosti padla senca dvoma glede njene nedolžnosti pri širjenju virusa. Poročilo SZO, ki je bilo pripravljeno skupaj s kitajskimi strokovnjaki, pa tudi ni ponudilo nedvoumnih odgovorov glede izvora virusa. V njem so zapisali le, da je bil najverjetnejši razlog preskok virusa z netopirjev na človeka prek vmesne živali, medtem ko je uhajanje iz laboratorijev za virologijo v Wuhanu v poročilu opredeljeno kot zelo malo verjetno (O'Regan, 2021). Kljub dvomu strokovnjakov, da bi virus lahko ušel iz wuhanskega laboratorija, so se ta in druge nepotrjene teorije o nastanku virusa hitro razširile po svetovnem spletu. Njihova pojavitev tako v uradnih kot manj uradnih zahodnih medijih je poleg potešitve simpatizerjev zarot vladam, ki niso bile dovolj pripravljene na pandemično razsežnost bolezni, omogočila prenos odgovornosti na zunanjega krivca. Kitajska vlada je po prvih spodrseljajih pokazala, da je na tovrstno zdravstveno katastrofo dobro pripravljena. K temu so vsekakor botrovale njene bogate izkušnje z epidemijami izbruhi v preteklosti (SARS, ptičja gripa idr.). Kitajska je tudi pokazala, da ji za mednarodno skupnost ni vseeno, saj je v obdobju popolnega pomanjkanja zaščitne opreme na Zahodu državam dostavljala in tudi darovala precejšnje količine respiratorjev, mask in druge medicinske opreme za obvladovanje širjenja virusa. S pomočjo tovrstnih plemenitih akcij je v marsikateri državi v Evropi vsaj deloma rehabilitirala svoj ugled, k čemur so pripomogli tudi politični vzvodi. Spomnimo se, kako je srbski predsednik Aleksandar Vučić na beograjskem letališču marca 2020 osebno sprejel kitajske medicinske strokovnjake in v znak hvaležnosti za podporo in pomoč Srbiji v težkih časih celo poljubil kitajsko državno zastavo, medtem ko je evropske konvoje z medicinsko opremo, ki so sledili kitajskemu obisku, skoraj ignoriral. Kitajsko in njen specifični politični sistem, ki se ohranja tudi z nadzorom nad javnim življenjem svojih državljanov, so na Zahodu že pred pandemijo različno presojali. Težki trenutki globalne krize, ki je sledila pandemiji, so dali nekaterim interesnim skupinam novo priložnost za difamacijo Kitajske, ki že prej ni uživala simpatije velikih sil. Bivši ameriški predsednik Donald Trump je svojo sovražno držo do Kitajske prenesel tudi v politični diskurz, ko virusa ni več omenjal z njegovim uradnim imenom, ampak ga je imenoval kar kitajski virus. Podobno ga je njegov podpredsednik Mike Pence imenoval wuhanski virus. Čeprav si strokovnjaki

virologije in uradne zdravstvene organizacije prizadevajo, da virusov ne bi imenovali po državah ali krajih, kjer so virus prvič izolirali, predvsem zaradi stigmatizacije kraja in njegovih prebivalcev, ki jo tako poimenovanje povzroči, pa tovrstne terminološke rešitve pogosto prevzamejo medijski, politični in drugi diskurzi. Najbolj poznan tak primer iz preteklosti je zagotovo poimenovanje za obliko aviarnе influence, v širši javnosti bolj poznane kot španska gripa. Ko zametki sovražnega govora iz političnega diskurza vstopijo v javni diskurz, ki pomembno oblikuje nianse javnega življenja, se sovražni govor in njegove skrajne manifestacije pojavijo tudi širše v družbi. V ZDA so se morali Kitajci in Azijci ameriškega rodu zato z naraščanjem števila okužb začeti spopadati z vse bolj prisotnim rasizmom, včasih samo v obliki verbalnih, drugič celo fizičnih napadov. Pandemija je pravzaprav dala vzgon že prej obstoječemu latentnemu antiazijškemu sovražstvu povsod po svetu. Poročilo organizacije Human Rights Watch navaja konkretne primere fizičnega nasilja nad Azijci v Združenem kraljestvu, Španiji in Avstraliji, prav tako naj bi se intenzivirala diskriminacija proti Azijcem v Afriki in Južni Ameriki. Poročilo navaja tudi vse bolj okrepljeno rasistično retoriko v javnem diskurzu proti tujim delavcem, večinoma Azijcem, na Bližnjem vzhodu. Skupine in organizacije, ki spremljajo ksenofobijo in rasizem povsod po svetu, na splošno opažajo več napadov na Azijce od izbruha pandemije v začetku leta 2020 (Human Rights Watch, 2020).

Podobne manifestacije strahu je bilo zaznati tudi v Sloveniji ob pojavitvi prvih primerov okužb v italijanski deželi Lombardija in kasneje v še bližjih obmejnih deželah. Povezanost prebivalstva ob italijansko-slovenski meji je zgodovinsko dejstvo. Od vstopa Slovenije v schengensko območje in odstranitve fizičnih meja leta 2007 pa je tranzit v tem prostoru primerljiv prehajanju med občinami. Dnevne migracije so v teh obmejnih krajih ustaljene, a so obiski sorodnikov in prijateljev ter preživljanje prostega časa ali opravljanja nakupov prav tako vsakodnevni. Razglasitev epidemije, ki ji je sledila ponovna vzpostavitev mej in pregledov na mejnih prehodih, najprej iz Italije v Slovenijo, kasneje tudi obratno, so ljudje sprejemali z mešanimi občutki. Na začetku so se morda prebivalcem na slovenski strani meje ti ukrepi zdeli potrebni, saj je delež okuženih v italijanskih sosednjih pokrajinah izredno hitro naraščal in strah pred nastopom podobne situacije v domačem kraju je bil na določen način upravičen, hkrati pa so ukrepe obravnavali kot začasno, torej kratkotrajno rešitev. Ker meja v resnici ni bila hermetično zaprta, so jo bližnji prebivalci Italije še naprej prehajali in obiskovali kraje neposredno ob meji. Prihajali so zaradi ugodnih cen naftnih derivatov, obiskov sorodnikov in prijateljev, naključnih opravkov. Zaradi poročanja iz bolnišnic in preštevanja umrlih v okolici Bergama

in Milana so slovenski prebivalci obmejnih krajev na nezakonita prehajanja gledali z neodobravanjem in jih celo prijavljali policiji ali o posameznih prekrških poročali lokalnim novinarjem. V spletnem občilu Regionalobala z dne 24. marca 2020 najdemo na primer članek z naslovom: *Za cigarete in bencin smukajo čez zaprte maloobmejne prehode: Vladni ukrepi kot brca v temo, človeška neodgovornost nima meja* (Regionalobala, 2020).

Meje, katerih odstranitev je terjala ogromno politične volje, časa in ne nazadnje finančnih sredstev, je nevidni virus v le nekaj mesecih postavil nazaj in onemogočil njihovo prosto prehajanje. Ozemeljska ločitev se je začela izražati tudi v ločevanju na Italijane in Slovence, nas in druge. Mi brez virusa, drugi z virusom. Strah pred nepoznano in smrtonosno boleznijo je prebivalce Italije v javnem diskurzu, čeprav za kratek čas, spremenil v grožnjo, ki pa k sreči ni pripomogla h krepitvi že zgodovinsko prisotnega obmejnega nacionalizma, saj je v drugem valu Slovenija doživela podoben zdravstveni kolaps in neobvladljiv porast okuženih in smrti. Prvotna sovražnost do drugega se je tako preoblikovala in postala nova oblika solidarnosti.

TEORETIČNA OZADJA IN OPREDELITEV PROBLEMA

Z analizo odgovorov javnomnenske raziskave *Omejnitveni ukrepi za zaježitev novega koronavirusa, stiki in javna komunikacija v Sloveniji in čezmejnem prostoru*, podkrepjene z izsledki dveh drugih podobnih raziskav (slovenske agencije Valicon in ameriškega raziskovalnega centra Pew), želimo vzpostaviti kontekstualni okvir odnosa slovenske javnosti v Sloveniji ter v prostoru slovenske manjšine v Italiji in na Hrvaškem do Kitajske – države, ki je v zahodnem medijskem in političnem diskurzu označena kot kraj izvora novega koronavirusa, njene oblasti pa obtožene neprimerne ukrepanja po odkritju prvih primerov okužb. Ker želimo z analizo podatkov, pridobljenih v javnomnenski raziskavi ZRS, opredeliti mednarodne razsežnosti novega koronavirusa s poudarkom na 1. in 2. valu okužb v Evropi, smo z anketnim vprašalnikom preverjali poznavanje in način pridobivanja informacij o aktualnih dogajanjih na Kitajskem kot tudi mnenje o ukrepih ob izbruhu in za zaježitev širjenja okužb na Kitajskem in v Evropi. Pomembna za pričujoči članek so tudi vprašanja, vezana na vire pridobivanja informacij o koronavirusu nasploh. S primerjalno analizo javnomnenske raziskave, ki preverja odnos in navade znotraj nove normalnosti v treh državah (v Sloveniji ter na območju slovenske manjšine v Italiji in na Hrvaškem), smo želeli ugotoviti potencialna razhajanja v javnem mnenju, h kateremu botrujejo javni diskurzi v teh državah. Medijski diskurz je eden temeljnih diskurzov, ki močno vpliva na oblikovanje širšega javnega mnenja. Tako medijski kot drugi

vplivni diskurzi (politični, verski, okoljevarstveni ...) uporabljajo zapisani ali govornjeni jezik, s pomočjo katerega oblikujejo vsebino sporočila v skladu s svojimi prepričanji. Burr (1995, 48) diskurz opredeli kot niz pomenov, metafor, predstavitev, podob, zgodb, izjav, ki skupaj ustvarjajo določeno različico opredeljenega dogodka. Vsak dogodek, vsak fenomen ali koncept ima številne načine, na katere ga posameznik lahko opredeli. Ljudje smo namreč individuumi, ki zaradi številnih dejavnikov (jezik, kultura, starost, vera, izkušnje ...) konceptualiziramo in dojemamo svet na nam čisto edinstven način in tako posledično gradimo tudi podobo o svetu, pri tem pa ustvarjamo specifične diskurze. Zaradi omenjene nekonsistentne narave diskurzov lahko tudi razumemo, zakaj se stališča ljudi tako pogosto in hitro spreminjajo in so včasih celo kontradiktorna. Prav zato diskurzi niso zares osebna mnenja ali prepričanja, ampak se formirajo v povezavi z okolico, v kateri nastajajo, se tudi neprestano razvijajo in dobivajo nove vsebine in oblike (Baker, 2006, 4). Ker se diskurz vzpostavlja v družbenem kontekstu, je za razumevanje stanja v družbi preverjanje javnega mnenja prav tako pomembno kot kritična analiza diskurza. Njun odnos je premo sorazmeren. Če na eni strani diskurzi vplivajo in oblikujejo družbeno klimo, prav tako družbena klima vpliva na neprestano razvijanje in preoblikovanje diskurzov.

Raziskovanje odnosa zahodnih držav do Kitajske v kontekstu novega koronavirusa je poleg že omenjene sinofobije pokazalo tudi na ponoven vznik orientalistično obarvane dihotomije 'mi' in 'drugi' ter na evrocentrično reprezentacijo drugega skozi zahodne oči in zahodni medijski prostor (Ittefaq et al., 2022; Stolton, 2020). V primeru pojavitve koronavirusa in relativno hitrem pridobivanju pandemičnih razsežnosti pa smo bili priča tudi neobičajnemu preobratu. Najprej se je virus kot večina svetovnih katastrof, kot to ugotavljajo Belloni et al. (2000), pojavil daleč od zahodnega opazovalca, ki je kot običajno razvoj dogajanj spoznaval in spremljal skozi različne oblike domačih ali drugih zahodnih informacijskih kanalov. Pri doživljanju tovrstnih oddaljenih katastrof se na strani zahodnega opazovalca vzpostavi določena ideološka drža, znotraj katere je 'drugi' doživet kot neobgljen, nesposoben, nazadnjaški (Joye, 2010, 587). To držo je mogoče prepoznati tudi pri izbruhu pandemije novega koronavirusa, le da je tokrat po začetnem doživljanju oddaljene katastrofe nastopil preobrat, ko se je virus začel z neverjetno hitrostjo širiti v neposredni bližini in nas iz oddaljenih opazovalcev spremenil v udeležence grozljive dejanskosti. Prej neobgljeni, nesposobni, nazadnjaški 'drugi' je postal sovražnik, škodoželjnež, ki v našem domu seje smrtonosni virus, 'mi' pa nič kriva žrtev. Etnocentrična naravnost novic se je v tem obdobju krepila do točke, ko je katastrofa pridobila mednarodne razsežnosti, v katerih zunanji

krivec ni bil dovolj. Poiskati je bilo treba nekaj bolj oprijemljivega in aktualnega in krivdo zvaliti na odločevalce naše vsakdanje kvalitete bivanja, tj. politike in vladne predstavnike. Vseobsegajoča razsežnost pandemije je povzročila finalni prehod iz distančne in globalne v skrajno lokalistično osredotočenost medijskega diskurza.

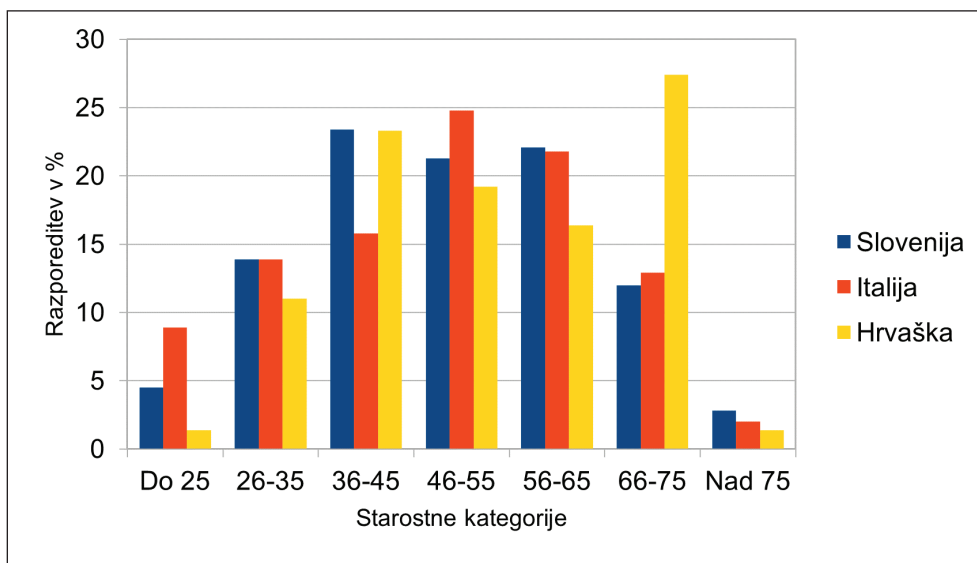
METODOLOGIJA IN PODATKI

Podatke smo zbrali s pomočjo treh javnomnenskih raziskav. Medtem ko je bila javnomnenska raziskava ZRS zastavljena ciljno za potrebe pričujoče študije in je zato tudi vsebinsko bolj temeljita, smo rezultate raziskav Raziskovalnega centra Pew in agencije Valicon vključili kot primerljivi raziskavi, s katerimi bi preverjali pridobljene podatke, s tem pa zagotovili metodološko primernost instrumenta in reprezentativnosti vzorca.

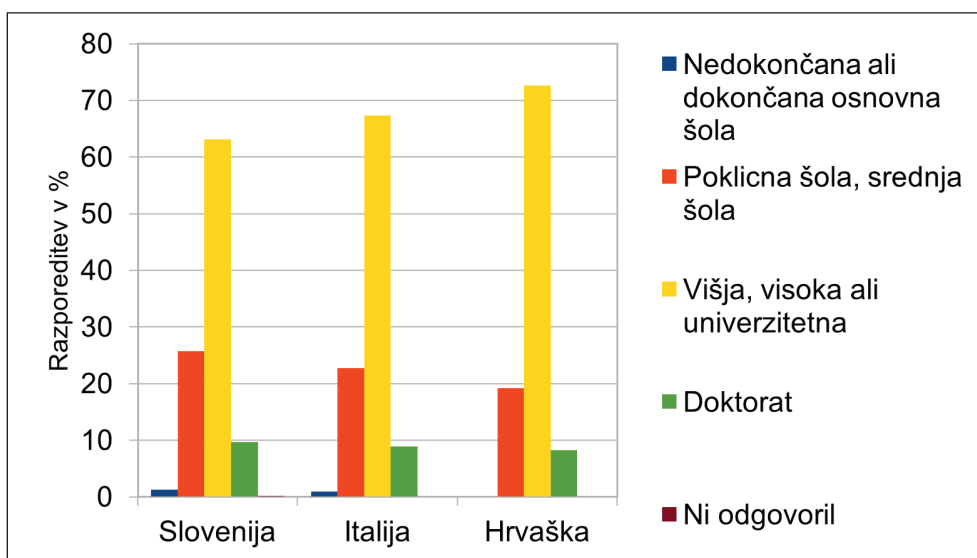
Ameriški raziskovalni center Pew (od tu dalje javnomnenska raziskava Pew) je svojo raziskavo izvedel leta 2020 in z njo preverjal mednarodna stališča do Kitajske v povezavi z obvladovanjem izbruha epidemije covid-19. Raziskava, ki je potekala v obliki telefonskih anket, vključuje 14.276 odraslih oseb, potekala je od 10. junija do 3. avgusta 2020 v 14 državah, tj. ZDA, Kanadi, Belgiji, Danski, Franciji, Nemčiji, Italiji, Nizozemski, Španiji, Švedski, Združenem kraljestvu, Avstraliji, Japonski in Južni Koreji (Pew Research Centre, 2020).

Svojo raziskavo *Novanormalnost* je javnomnenska agencija Valicon (od tu dalje javnomnenska raziskava Valicon) izvedla v okviru spletnega panela anketirancev in anketirank Jazvem.si od 26. do 28. maja 2020. Spletna anketa vključuje 524 oseb in, kot navajajo v raziskavi, so rezultati reprezentativni za slovensko spletno populacijo od 18 do 75 let po spolu, starosti, izobrazbi in regiji na ravni tipa naselja (Valicon, 2020).

Anonimni spletni vprašalnik Znanstveno-raziskovalnega središča Koper (od tu dalje javnomnenska raziskava ZRS) smo izvedli s pomočjo odprtokodne aplikacije 1KA, ki omogoča storitev spletnega anketiranja. Respondentke in respondente smo k sodelovanju povabili po elektronski pošti, s pomočjo partnerjev raziskovalnega programa *Razsežnosti slovenstva med lokalnim in globalnim v začetku tretjega tisočletja, prilagojenem na temo covid-19* ter z objavami na družbenih omrežjih (Facebook, Twitter). Gre torej za priložnostni vzorec v kombinaciji z vzorčenjem po metodi snežne kepe. Spletni vprašalnik, ki ga je bilo mogoče izpolniti v obdobju od 21. junija do 17. septembra 2021, je zajemal nekaj splošnih demografskih vprašanj in vprašanja, nanašajoča se na doživljanje obdobja pandemije in vrednotenja ukrepov oblasti. Vprašalnik je bil sestavljen v slovenščini, namenjen preverjanju mnenja prebivalcev

Graf 1: Starostna struktura respondentov po državah.

Graf 2: Izobrazbena struktura respondentov po državah.

in prebivalc v Sloveniji ter pripadnic in pripadnikov slovenske manjšine v Italiji in na Hrvaškem, zato so bila vprašanja, kadar je bilo to potrebno, prilagojena glede na izvor anketiranih.

Spletni vprašalnik¹ je skupno izpolnilo 711 anketirank in anketirancev: 534 iz Slovenije, 73 iz Hrvaške in 101 iz Italije. Trije niso navedli države izvora. Stopnja odzivnosti ankete je 84,6 %. Pri tem moramo za boljše razumevanje rezultatov opozoriti na različno število anketiranih po državah. Italijanski in hrvaški vzorec sta bistveno manjša, kar lahko vpliva

na primerjavo dobljenih vrednosti med državami. Nesorazmernost vzorcev je deloma tudi razumljiva, saj smo v Sloveniji respondente in respondentke rekrutirali pri celotni populaciji, v Italiji in na Hrvaškem pa le v okviru slovenske manjšine. Kot kaže grafična predstavitev starostne strukture anketiranih po državah (Graf 1), respondentke in respondenti iz Hrvaške izstopajo po višji starosti, saj dobra četrtina (27,4 %) pripada starostni kategoriji od 66 do 75 let. V okviru ostalih kategorij so anketirani starostno bolj uravnoveženi.

¹ Podatki raziskave so dostopni na povezavi: <https://www.zrs-kp.si/index.php/research-2/ijs/> (zadnji dostop: 2022-04-05).

Kot je razvidno iz grafičnega prikaza izobrazbene strukture anketiranih (Graf 2), so ti med državami precej uravnoteženi. Največ vprašanih ima dokončno višjo, visoko ali univerzitetno izobrazbo (tukaj je vključen tudi bolonjski magisterij).

Iz navedenega izhaja, da reprezentativnost vzorca, predvsem zaradi različnega obsega anketiranih po državah, ni optimalna. Podatkov tudi nismo posebej uteževali, kar je pri interpretaciji rezultatov treba upoštevati in to dejstvo razumeti kot pomanjkljivost raziskave. Na reprezentativnost raziskave ZRS je treba gledati tudi z vidika pomanjkljivosti, ki jih lahko obsegajo spletne ankete, predvsem kar se tiče statističnega sklepanja iz vzorca na splošno populacijo. Primerjava rezultatov s podobnima raziskavama je zato služila tudi kot preverjanje verodostojnosti rezultatov anketnega vprašalnika.

Anketna vprašanja so zadevala predvsem tista obdobja pandemije, ko so bile omejitve najstrožje izvajane in upoštevane, in sicer obdobje 1. vala od marca do junija 2020 in obdobje 2. vala od oktobra 2020 do junija 2021. Za pričujoči članek in za razumevanje medsebojnega vpliva rabe informacijskih kanalov na oblikovanje javnega diskurza pri definiranju odnosa do Kitajske ter za razumevanje izvora, poteka in spopadanja z virusom na Kitajskem tudi v primerjavi z Evropo so bistvena predvsem vprašanja zadnjega sklopa. Z vprašanji v tem sklopu smo anketirane spraševali, kje najpogosteje pridobivajo informacije o zdravstveni situaciji in pandemiji covid-19, preverjali smo, katere spletne in tiskane medije spremljajo, koliko zaupajo informacijam, ki jih v teh medijih pridobijo, v primerjavi s tem, koliko zaupajo informacijam, ki jih pridobijo na družbenih omrežjih. Poizvedovali smo tudi o njihovem razumevanju virusa, njegovega izvora in njihovega odnosa do Kitajske tudi v povezavi z nekaterimi teorijami zarote, ki so se med pandemijo pojavile v javnosti. Vprašali smo na primer, ali verjamejo, da je bil virus iz kitajskega laboratorija v Wuhanu namerno izpuščen med ljudi, in ali se jim zdi, da je Kitajska uspešna pri preprečevanju širjenja bolezni covid-19.

ANALIZA PODATKOV

Pred analizo podatkov javnomnensjske raziskave ZRS bomo na kratko navedli nekaj temeljnih podatkov javnomnensjske raziskave Pew, s čimer želimo postaviti osrednjo temo pričujočega članka v bolj globalen kontekst. Temu bo sledila še predstavitev temeljnih ugotovitev javnomnensjske raziskave Valicon kot preliminarne vpogled v odnos slovenske javnosti do Kitajske.

Splošna ugotovitev javnomnensjske raziskave Pew glede ugleda Kitajske v javnosti 14 držav je, da se stališča do Kitajske v zadnjih letih vse bolj negativno odražajo v vseh raziskanih državah. V Avstraliji,

Združenem kraljestvu, Nemčiji, ZDA, Južni Koreji, Španiji, Kanadi, na Nizozemskem in Švedskem pa je ugled Kitajske dosegel najnižjo točko, odkar je Center pred več kot desetletjem začel raziskovati to temo (Pew Research Centre, 2020).

Najbolj je svoj ugled Kitajska izgubila v avstralski javnosti, kjer ima 81 % anketiranih o azijskem velikanu slabo mnenje. Tudi sicer na političnem parketu odnosi med tema državama že nekaj časa pešajo, kar se seveda odraža tudi v javnem mnenju ljudi. Z novimi avstralskimi potezami v smer jedrske oborožitve preko vzpostavitve varnostne zveze med ZDA, Združenim kraljestvom in Avstralijo (AUKUS) postajajo odnosi med Avstralijo in Kitajsko ne samo manj prijazni, ampak tudi že napeti.

V ZDA, kjer je bil protikitajski politični diskurz že od samega začetka nastopa mandata pomembna agenda predsednika Donalda Trumpa, ne čudi, da Kitajska v očeh javnosti izgublja ugled. Od prevzema oblasti zdaj že bivšega predsednika so se negativna stališča do Kitajske povečala za skoraj 20 odstotnih točk, samo od leta 2019 za 13 točk (Pew Research Centre, 2020).

V raziskavi Pew so ugotavljali tudi, kako vprašani obvladovanje izbruha koronavirusa ocenjujejo za svoje oblasti, SZO in Kitajsko. Z izjemo anketiranih v ZDA, kjer odziv oblasti na izbruh covid-19 ocenjujejo negativno, v ostalih državah ukrepe svojih oblasti in ukrepe SZO ocenjujejo pozitivno. Anketiranci in anketiranke vseh 14 držav pa so nasprotno zelo kritični do odzivov kitajskih oblasti ob izbruhu koronavirusa, saj jih kar 61 % meni, da je Kitajska oblast ob izbruhu virusa slabo opravila svoje delo (Pew Research centre, 2020).

Ker smo v javnomnensjski raziskavi ZRS poleg prebivalcev Slovenije za mnenje prosili tudi pripadnike slovenske manjšine v Italiji, bomo v nadaljevanju pod drobnogled vzeli podatke javnomnensjske raziskave Pew za to državo. Italijanski respondenti in respondentke med vsemi 14 državami izražajo pozitiven odnos do Kitajske z najvišjim odstotkom (38 % Italija, 36 % Španija, sledijo ostale države s 26 % ali manj). Od leta 2012, odkar obstajajo vsakoletni podatki na to temo, je javno mnenje o Kitajski v Italiji tudi med bolj stabilnimi, medtem ko so pri drugih državah nihanja med prevladovanjem pozitivnega in negativnega mnenja večja in se pri večini ta trend obrne ravno v obdobju izbruha koronavirusa. Podatki tudi kažejo, da je Italija edina med anketiranimi državami, kjer javnost kitajski odziv ob izbruhu covid-19 večinsko ocenjuje kot dober (49 % slabo in 51 % dobro). V primerjavi z ostalimi državami pa so italijanski anketiranci izredno kritični do odziva EU na izbruh virusa. 46 % italijanskih anketirancev meni, da je bil odziv EU slab (mediana te diktije med podatki vseh vključenih držav znaša 35 %). V Italiji zelo slabo ocenjujejo tudi delo SZO (45 %

slabo, mediana te diktacije pa znaša 32 %), medtem ko odzive svojih oblasti ocenjujejo zelo pozitivno. Na vprašanje, kako ocenjujejo odziv italijanskih oblasti na izbruh covid-19, je samo 25 % anketiranih odgovorilo 'slabo'. Podatki za Italijo izstopajo tudi pri vprašanju, katera med naštetimi (Kitajska, ZDA, Japonska ali EU) je vodilna gospodarska sila, saj Kitajski namenjajo najvišji odstotek (57 %) (Pew Research Centre, 2020).

Slovenska javnomnenjska agencija Valicon je v svoji raziskavi preverjala odziv javnosti na ukrepe in doživljanje vsakodnevnega življenja v novih razmerah v Sloveniji. Iz raziskave, ki se sicer izvaja že od samega nastopa epidemije pri nas – prve meritve so potekale že od 11. do 12. marca 2020, dnevno merjenje pa poteka od 23. marca 2020 dalje na dnevnem vzorcu okoli 250 anketirancev in anketirank – bomo predstavili podatke za obdobje od 26. do 28. maja 2020, ko so poleg zaskrbljenosti zaradi novih razmer anketirance in anketirance spraševali tudi po zaupanju v stroko in znanost ter o samem izvoru virusa, tudi v povezavi s Kitajsko. To obdobje sovпада s podatki, pridobljenimi v javnomnenjski raziskavi ZRS, in je pomembno tudi z vidika primerljivosti podatkov.

Na vprašanje 'V kolikšni meri zaupate znanstvenikom in stroki pri pojasnjevanju izvora in širjenja novega koronavirusa SARS-CoV-2?' je dve tretjini opredeljenih odgovorilo, da stroki in znanosti popolnoma (51 %) ali vsaj do določene mere (14 %) zaupa.

Z raziskavo je Valicon preverjal tudi mnenje o izvoru virusa v okviru številnih teorij, ki krožijo po družbenih omrežjih, med drugim tudi tistih, ki so opredeljene kot teorije zarote, na primer, da je bil virus ustvarjen v laboratoriju in namerno izpuščen med ljudi. Za to razlago se je odločila dobra petina vprašanih (21 %). Dobra polovica vprašanih (56 %) meni, da je virus naravnega izvora. Med temi slaba tretjina (29 %), da je preskočil z živali na človeka in se širi dalje kot ostali virusi, slaba petina (18 %), da je ušel iz laboratorija v Wuhanu zaradi človeške napače, slaba desetina (9 %) pa, da je bil iz laboratorija izpuščen namerno. 5 % vseh vprašanih ne verjame v obstoj virusa, 18 % pa se ni odločilo za ponujene predloge oziroma je ponudilo svojo razlago.

Pri Valiconu so preverjali tudi zadovoljstvo slovenske populacije z ukrepi in zaupanje vladi pri sprejemanju odločitev in ukrepanju v zvezi z omejevanjem širjenja koronavirusa. Letni pregled odgovorov je pokazal, da je odstotek vprašanih, ki je ocenil ukrepe slovenske vlade za obvladovanje širjenja virusa kot premalo stroge, bil najvišji (61 %) v začetku nastopa pandemije. Podobno velja za oceno 'ravno pravnji' (57 %), medtem ko je bila ocena 'prestrogi' najvišja (57 %) kasneje, v obdobju četrtega vala, leto in pol od razglasitve pandemije in ukrepov (Valicon, 2020).

Javnomnenjska raziskava v izvedbi ZRS je potekala od 21. junija do 17. septembra 2021. Na osnovi anketnega vprašalnika smo želeli proučiti (ne)zadovoljstvo s strategijami in ukrepi oblasti na področju šolstva, kulture, športa, zdravstva in socialnega varstva ter javne komunikacije v Sloveniji in prostoru slovenske manjšine v Italiji in na Hrvaškem. S tem smo pridobili širšo sliko in primerljivost podatkov med posameznimi območji ob zahodni in južni meji s Slovenijo. Vprašalnik je obsegal več tematskih sklopov, s katerimi smo pridobili demografske podatke, preverjali čezmejne stike med pandemijo, strategije in ukrepe vlade na področjih kulture, šolstva in športa, prednosti in slabosti nacionalnega sistema javnega zdravstva in socialnega varstva za primere epidemioloških tveganj, zaupanje in informiranje javnosti s pomočjo medijev ter vpliv na javno mnenje in zanimanje za mednarodne razsežnosti pandemije covid-19. V nadaljevanju povzemamo ključne podatke iz zadnjega sklopa vprašalnika o tem, kako anketirani pridobivajo informacije v zvezi s širjenjem virusa, o njihovi stopnji zaupanja v te informacije ter obsegu spremljanja in poznavanja širšega konteksta razvoja pandemije, kot na primer kraj izvora in nadaljnje širjenje virusa do domačega kraja. V zvezi s tem smo preverjali tudi odnos javnosti do Kitajske, načine pridobivanja aktualnih informacij o Kitajski in posledično razumevanje mednarodne razsežnosti in vloge Kitajske pri pojavu in razvoju pandemije. Zaradi primerjalne perspektive med državami bomo navedli tudi nekaj ugotovitev v zvezi z zaupanjem in smotrnostjo odločitev vlade pri ukrepih za omejevanje širjenja novega virusa.

Pri preverjanju mnenja, od kod se virus najpogosteje širi do kraja ali regije anketiranih, je skoraj polovica (47,8 %) vprašanih iz Slovenije odgovorila z 'ne vem'. V primerljivih deležih so izbirali med odgovoroma 'iz drugih regij po državi' (11,4 %) in 'iz sosednjih držav' (10,3 %). Med odgovori so lahko anketirani izbrali tudi 'iz Italije'. Ta odgovor je izbralo 1,5 % anketiranih. Med opisnimi odgovori je nekaj vprašanih (1,2 %) sicer navedlo tujino kot kraj izvora okužb, nihče pa ni natančno navedel Kitajske. Na isto vprašanje je nekaj več kot polovica (51,5 %) anketiranih pri slovenski manjšini v Italiji podobno izbrala odgovor 'ne vem'. Odgovor 'iz drugih občin po državi' je izbralo 10,9 % anketiranih, 'iz drugih regij po državi' 13,9 %, 'iz sosednjih držav' pa le 4 %. Drugih posebnih opisnih navedb izvora niso podali.

Anketiranci med slovensko manjšino na Hrvaškem so podobno najpogosteje izbrali odgovor 'ne vem' (42,5 %). V enakem odstotku so izbrali odgovora 'iz drugih regij po državi' in 'iz drugih sosednjih držav' (13,7 %), veliko manj pa 'iz drugih občin po državi' (5,5 %). Odgovor 'iz Italije' je izbralo 2,7 % vprašanih. Pri opisnih odgovorih je 1,4 % vprašanih navedlo tujino in turiste kot obliko prenosa virusa v njihovo državo, nihče ni posebej navedel Kitajske.

Tabela 1: Odgovori na anketno vprašanje 'Verjamete, da covid-19 izvira s Kitajske?'

	Slovenija (v %)	Italija (v %)	Hrvaška (v %)
Da	44,2	42,6	38,4
Ne vem	27,2	37,6	30,1
Ne	13,7	8,9	8,2
Ni odgovoril_a	15	10,9	23,2
Skupno	100	100	100

Na vprašanje o izvoru virusa, tj. 'Verjamete, da covid-19 izvira s Kitajske?', so bili odgovori vprašanih v treh državah podobni. Vprašanju je pritrnilo največ anketiranih v vseh treh državah. Največ je bilo neopredeljenih med respondenti iz Italije, najmanj pa iz Hrvaške. Da virus ne izvira s Kitajske, je prepričanih največ slovenskih, najmanj pa hrvaških anketirancev.²

Preverjali smo tudi najbolj razširjeno teorijo zarote o namerni izpustitvi virusa med populacijo. V Sloveniji med anketiranimi prevladuje mnenje, da virus ni bil namerno izpuščen iz kitajskega laboratorija, slaba tretjina vprašanih ne ve, če je šlo za namerno izpustitev, najnižji odstotek vprašanih verjame v to, da so v wuhanskem laboratoriju namerno izpustili virus med ljudi. Največ anketiranih v prostoru slovenske manjšine v Italiji ne ve, če je bil virus namerno izpuščen, dobra tretjina verjame, da ni bil namerno izpuščen, le peščica pa, da so ga zlonamerno izpustili iz laboratorija med ljudi. Odgovori vprašanih v prostoru slovenske manjšine na Hrvaškem se razlikujejo predvsem v tem, da je odstotek tistih, ki menijo, da je bil virus namerno izpuščen, skoraj enkrat višji kot pri odgovorih anketiranih v Sloveniji in Italiji. Dobra četrtnina vprašanih meni, da ni bil namerno izpuščen, tretjina pa ne ve, če je bil človeški dejavnik kriv za prenos v populacijo.

Preverjali smo tudi splošno mnenje o Kitajski. Primerjava odgovorov treh držav kaže, da je mnenje o Kitajski najslabše v Sloveniji. Med vprašanimi na območju slovenske manjšine v Italiji je odstotek tistih, ki imajo negativno mnenje o Kitajski (odgovor zelo slabo in slabo), najnižji, najvišji pa je odstotek tistih, ki se do Kitajske opredeljujejo pozitivno (odgovor dobro in zelo dobro). Le nekaj odstotnih točk nižji je rezultat odgovorov anketiranih iz območja slovenske manjšine na Hrvaškem.

Tabela 2: Odgovori na anketno vprašanje 'Verjamete, da je bil virus iz kitajskega laboratorija v Wuhanu namerno izpuščen med ljudi?'

	Slovenija (v %)	Italija (v %)	Hrvaška (v %)
Da	9,9	8,9	16,4
Ne vem	31,1	45,5	34,2
Ne	44,2	35,6	28,8
Ni odgovoril_a	14,8	9,9	20,5
Skupno	100	100	100

V povezavi z mnenjem o Kitajski smo želeli izvedeti, kje pridobivajo največ splošnih informacij o tej državi. Največ anketiranih v treh državah pridobiva informacije na spletu (39,7 % v Sloveniji, 29,7 % v Italiji in skoraj polovica (47,9 %) na Hrvaškem). V Sloveniji 19,7 % ne sledi informacijam o Kitajski, primerjalno pa je več vprašanih (14,6 %) izbralo, da raje sledi tujim časopisom pri pridobivanju informacij o Kitajski kot pa domačim (10,9 %). Visok odstotek pripadnikov slovenske manjšine v Italiji pridobiva informacije o Kitajski v domačih časopisih (27,7 %). Slaba petina (19,8 %) vprašanih ne sledi informacijam o Kitajski, še nekaj manj (12,9 %) pa informacije pridobiva v tujih časopisih. V prostoru slovenske manjšine na Hrvaškem dobra petina (21,9 %) vprašanih ne sledi tem informacijam. Zelo malo (okoli 5 %) je izbralo ali tuje ali domače časopise. Petina jih na vprašanje ni odgovorila.

Pri preverjanju mnenja glede spopadanja z virusom in širjenja covida-19 smo hoteli pridobiti tudi podatke za Kitajsko in Evropo, ki bi jih lahko primerjali. Mnenja anketiranih o uspešnosti pri preprečevanju širjenja covida-19 na Kitajskem so primerljiva pri odgovorih 'uspešna' (v Italiji 32,7 %, v Sloveniji 32,4 % in na Hrvaškem 26 %), 'deloma uspešna' (v Italiji 18,8 %, v Sloveniji 17,8 % in na Hrvaškem 9,6 %) in 'neuspešna' (na Hrvaškem 4,1 %, v Italiji 3 % in v Sloveniji 2,4 %). Pri slovenskih anketirankah in anketirancih je odstotek tistih, ki menijo, da je Kitajsko pri preprečevanju širjenja covida-19 zelo neuspešna, najnižji (2,2 % v Sloveniji, 6,8 % na Hrvaškem in 6,9 % v Italiji), da je zelo uspešna, pa najvišji (13,1 % v Sloveniji, 12,3 % na Hrvaškem in 8,9 % v Italiji).

Pri ocenjevanju spopadanja z izbruhom covida-19 v Evropski uniji so bili anketiranci na splošno bolj kritični kot do Kitajske. Najvišji odstotek vprašanih je v vseh treh državah na vprašanje 'Kako se je EU soočila z izbruhom covida-19?' izbral odgovor

² Ker za kategorijo 'Ni odgovoril_a' večinoma nismo navajali podatkov, se ponekod razlika v skupnem seštevku odgovorov do 100 % nanaša na to kategorijo.

Tabela 3: Odgovori na anketno vprašanje 'Kakšno mnenje imate o Kitajski?'

	Slovenija (v %)	Italija (v %)	Hrvaška (v %)
Zelo slabo	3,2	1	0
Slabo	11,2	4	12,3
Ne dobro ne slabo	52,1	57,4	43,8
Dobro	17,8	24,8	16,4
Zelo dobro	0,7	3	6,8
Ni odgovoril_a	15	9,9	20,5
Skupno	100	100	100

'manj ustrezno' (43,8 % v Sloveniji, 40,6 % v Italiji in 38,4 % na Hrvaškem), odgovor 'neustrezno' 16,3 % v Sloveniji, 16,4 % na Hrvaškem in 19,8 % v Italiji, odgovor 'ustrezno' 26,7 % v Italiji, 20,4 % v Sloveniji in 19,2 % na Hrvaškem, na odgovor 'zelo ustrezno' pa le 0,9 % v Sloveniji, 1 % v Italiji in 2,7 % na Hrvaškem.

Da bi pridobili primerjalno perspektivo, smo anketirane vprašali: 'Kako se EU danes sooča s covidom-19?'. V Sloveniji se mnenje o soočanju EU ob izbruhu epidemije in v kasnejših obdobjih ni veliko spremenilo. Relativno visok ostaja odstotek tistih, ki so mnenja, da je soočanje manj ustrezno (33,7 %) in neustrezno (10,7 %). Nekoliko višji je odstotek tistih, ki so mnenja, da je soočanje ustrezno (35,4 %). Anketiranci v prostoru slovenske manjšine v Italiji so mnenja, da je soočanje z virusom danes boljše. Slaba polovica (44,6 %) jih meni, da je ustrezno, dobra petina (21,8 %), da je manj ustrezno. Za nekaj odstotnih točk manj kot ob razglasitvi pandemije je takih, ki menijo, da je soočanje neustrezno (13,9 %), in nekaj odstotnih točk več tistih, ki so s soočanjem zelo zadovoljni (5 %). Mnenje o ustreznosti soočanja EU s covidom-19 danes se je izboljšalo tudi med zamejci in zamejkami na Hrvaškem. 35,6 % jih meni, da je ustrezno, 24,7 % pa še vedno vidi ukrepanje kot manj ustrezno. Za nekaj odstotnih točk več kot prej je takih, ki menijo, da je soočanje zelo ustrezno, na 6,8 % pa se je znižal odstotek tistih, ki menijo, da je soočanje neustrezno.

Čeprav se v pričujočem članku osredotočamo na odnos javnosti do mednarodnih razsežnosti novega koronavirusa, bomo navedli nekaj podatkov o rabi informacijskih kanalov, ki so za interpretacijo med-

narodnih implikacij virusa v nadaljevanju pomembni. Pri preverjanju informacijskega kanala, s pomočjo katerega državljani pridobivajo najpomembnejše podatke v zvezi s pandemijo, se situacije glede na državo razlikujejo. V Sloveniji je 64,4 % opredeljenih anketirank in anketirancev odgovorilo, da sledijo spletnim medijem, 48,9 % televiziji in 31,6 % dobi informacije na družbenih omrežjih. Vprašanje je omogočalo več odgovorov. Tu je zanimivo tudi, da je 6,7 % vprašanih izbralo možnost 'drugo', med navedbami pa je več kot polovica navedla kot vir informacij spletno stran covid-19.sledilnik.org.³ Pri odgovorih slovenske manjšine v Italiji je največ anketiranih izbralo televizijo kot sredstvo obveščanja (60,4 %), nato spletne medije (50,5 %) in v skoraj enakem odstotku tiskane medije (49,5 %). Pri slovenski manjšini na Hrvaškem je prav tako televizija največkrat izbran vir informacij (58,9 %), vendar skoraj enakovredno s spletnimi mediji (57,5 %), za tretji najbolj uporabljen vir pa navajajo uradne nacionalne portale (27,4 %) (spletne strani ministrstev in drugih vladnih institucij). Uradni nacionalni portali imajo podoben odstotek izbire tudi pri vprašanih v Italiji (26,7 %), precej nižji pa v Sloveniji (18,5 %), kjer so relativno priljubljen vir družbena omrežja (31,6 %), v Italiji podobno (28,7 %), na Hrvaškem pa za polovico manj (15,1 %).

Pri ugotavljanju zaupanja v vire informacij smo preverjali, koliko anketiranci in anketiranke zaupajo v spletne in tiskane medije na eni strani ter družbena omrežja na drugi. Najnižje zaupanje v spletne in tiskane medije kažejo rezultati za manjšino na Hrvaškem, kjer se je le slaba petina (17,8 %) izrekla, da jim verjame ali povsem verjame. Sledijo odgovori v Sloveniji s četrtno vprašanih (25,3 %), ki tem medijem verjame, najvišje zaupanje pa so pokazali odgovori zamejk in zamejcev v Italiji, kjer dobra tretjina (34,7 %) informacijam v teh medijih verjame. Pri zaupanju v informacije na družbenih omrežjih so odgovori podobni. V informacije na družbenih omrežjih ne verjame 28,8 % vprašanih na Hrvaškem, 23,7 % vprašanih v Italiji in 21,6 % vprašanih v Sloveniji.

Z anketnim vprašalnikom smo preverjali tudi odnos do delovanja vlade in pristojnih institucij pri obvladovanju širjenja virusa ter smotnosti nekaterih sprejetih ukrepov. Te rezultate vključujemo z namenom vzpostavitve vzporednic pri ocenah anketiranih o uspešnosti EU in Kitajske pri soočanju in preprečevanju širjenja okužb s covidom-19. Med anketiranci treh držav je na vprašanje 'Kako ocenjujete delovanje vlade, ministrstva za zdravje in drugih pristojnih državnih organov v času epidemije?' odgovorilo 'negativno' največ vprašanih v Sloveniji (60,7 %, na

³ Gre za spletno stran, ki jo upravlja skupnost prostovoljcev, njene informacije, analize, trende in napovedi o širjenju virusa pa zajemajo državne inštitucije (ki vanj prispevajo surove podatke), mediji in navadni državljani.

Hrvaškem 16,4 % in v Italiji 12,9 %). Na Hrvaškem (58,9 %) in v Italiji (51,5 %) je največ vprašanih navedlo odgovor 'deloma pozitivno, deloma negativno', v Sloveniji pa je ta odgovor izbrala le dobra petina (21,5 %). Med pripadniki italijanske manjšine je visok tudi odstotek odgovorov 'pozitivno' (28,7 %), medtem ko so se za ta odgovor v Sloveniji (3,4 %) in na Hrvaškem (6,8 %) odločili redki.

INTERPRETACIJA REZULTATOV

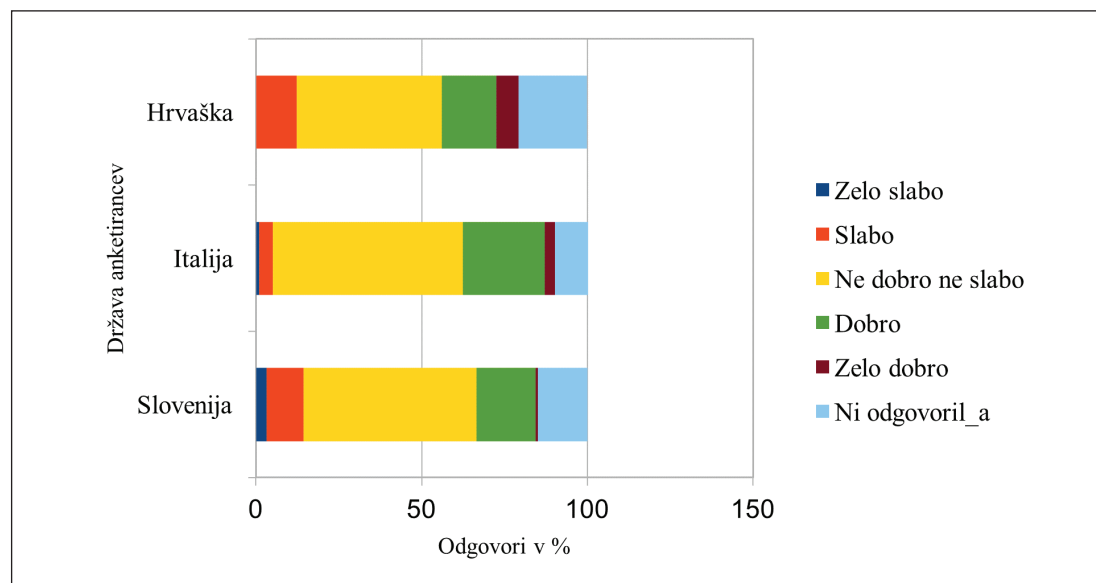
Primarno nas je zanimal odnos širše slovenske javnosti tudi med zamejci v Italiji in na Hrvaškem do Kitajske kot v medijih opredeljene države izvora virusa v prizmi kasnejšega transnacionalnega izbruha pandemije covid-19. To smo preverjali z vprašanji o Kitajski. Primerjalno je splošno mnenje o Kitajski najslabše v Sloveniji, kjer ima najmanj anketiranih dobro ali zelo dobro mnenje, največ pa zelo slabo mnenje. Anketirani v prostoru slovenske manjšine v Italiji in na Hrvaškem imajo v podobnih odstotkih dobro ali zelo dobro mnenje.

V povezavi z oblikovanjem mnenja o Kitajski je seveda pomembno, kje vprašani pridobivajo informacije o tej državi, saj gre za oddaljeno deželo in je pričakovano, da aktualne informacije in dogajanja s Kitajske pridobivajo po različnih informacijskih kanalih. Anketa je pokazala, da v treh državah petina opredeljenih ne sledi dogajanju na Kitajskem, tisti, ki sledijo, pa to najpogosteje počno s pomočjo spleta. Med anketiranimi slovenske manjšine v Italiji so poleg spletnih novic pomemben vir informacij na to temo tudi domači časopisi. V Sloveniji in med vprašanimi na Hrvaškem domači časopisi niso med relevantnimi viri informacij, kar lahko nakazuje na manjšo medijsko pokritost dogajanja iz tistih delov sveta. Kitajska je predvidoma zaradi svoje oddaljenosti lahko manj zanimiva za aktualna poročanja, ko ne gre za kataklizmična dogajanja. Tu velja potegniti primerjavo z Italijo, za katero velja, da je predvsem gospodarsko pomembno povezana s Kitajsko v okviru dolgoletnih in raznovrstnih oblik sodelovanja. Leta 2020 je Italija obeležila 50 let vzpostavitve diplomatskih odnosov s Kitajsko in ob tem jubileju sta državi razglasili tudi leto kulture in turizma med Italijo in Kitajsko. Bogat program dogodkov in izmenjav v okviru te iniciative pa je kasneje ironično onemogočila ravno mednarodna razsežnost covid-19. Ne glede na to so med Italijo in Kitajsko povezave tudi sicer dobro stkane. Italija je pri Kitajcih na primer med najbolj priljubljenimi turističnimi destinacijami v Evropski uniji. V 50 letih diplomatskih odnosov, in še posebej v zadnjih 25 letih, je Kitajska postala tudi italijanski vodilni trgovinski partner. Skupna blagovna menjava s Kitajsko je v letu 2018, ko je Italija po navedbah Eurostata postala tudi četrti kitajski dobavitelj med evropskimi državami, preseгла 43

milijard evrov. Skladno s tem je Italija vključena tudi v najpomembnejše bilateralne gospodarske projekte in kitajske sklade, kot na primer Kitajsko-italijanski sklad za naložbe za podporo italijanskim in kitajskim malim in srednje velikim podjetjem, pristopila pa je tudi k Azijski investicijski in infrastrukturni banki (AIIB), katere poslanstvo je vlagati finančna sredstva za razvoj trajnostne infrastrukture, ki bi izboljšala gospodarske in socialne razmere držav upravičenk (Ministero dell'Economia e delle Finanze, 2019). Večina infrastrukturnih projektov, ki jih financira AIIB, poteka v okviru danes že dobro poznane globalne pobude Pas in cesta. Hrvaška, še posebej pa Slovenija, se s podobnimi oblikami sodelovanja s Kitajsko ne moreta pohvaliti. Tudi v primeru pomorske svilne poti, ki jo Kitajska želi vzpostaviti od Daljnega vzhoda do Jadranskega morja kot del pobude Pas in cesta, se slovenski politiki in gospodarstveniki niso znali uspešno vključiti v pogovore o strateškem partnerstvu, saj vse kaže, da bodo to vlogo v severnem Jadranu prevzela pristanišča v Italiji in na Hrvaškem.

K uspešnemu gospodarskemu sodelovanju med Italijo in Kitajsko je zagotovo pripomogla relativno velika kitajska skupnost v Italiji, hkrati pa njena prisotnost omogoča, da italijanski državljani na splošno bolj intenzivno doživljajo dogajanja s Kitajske, ki glede na vrsto dogodka v italijanski družbi in javnem diskurzu različno odzvanja. Zadnji tak primer je prav zagotovo izbruh koronavirusa na Kitajskem in pojav prvih primerov okužb s covidom-19 v Italiji. Od 'kitajskega' virusa prebujena sinofobija je imela v Italiji celo nekaj zelo javnih manifestacij vladnih predstavnikov. Med temi je morda najbolj odmevala evrocentrična razlaga guvernerja Benečije Luce Zaia o tem, zakaj so v Italiji razmere pod nadzorom. »Higiena naših ljudi, Benečanov in italijanskih državljanov, temelji na kulturološki naučenosti pogostega tuširanja in umivanja rok, gre za poseben režim osebne higiene. Enako velja za prehrano. [...] Kitajska je za to epidemijo plačala visok davek, ker smo jih vsi videli, da jedo žive miši ali kaj takega.« (RaiNews, 2020) Čeprav je bila kasneje posebej Benečija ena bolj prizadetih italijanskih dežel, Italija pa je postala ena glavnih žarišč epidemije v Evropi in država s skoraj najvišjim številom smrti za covidom-19, je raziskava Pew pokazala relativno pozitiven odnos italijanskih državljanov do Kitajske tudi po izbruhu. Prve sinofobične reakcije zato tolmačimo tudi skozi prizmo velikosti kitajske priseljske skupnosti v Italiji v primerjavi s Slovenijo ali Hrvaško.

Tudi v Sloveniji so mediji poročali o primerih diskriminacije ali izogibanja posameznikom azijskega videza v začetnem obdobju pojavitve virusa. Čeprav njihovi tvorca niso bile javne osebnosti in niso dosegli medijskega trušča somišljenikov iz Italije, to ne pomeni, da v Sloveniji ne poznamo sinofobije. Iz podatkov javnomnenske raziskave ZRS

Graf 3: Grafični prikaz odgovorov anketirancev na vprašanje 'Kakšno mnenje imate o Kitajski?'.

je razvidno, da splošen vtis o Kitajski v Sloveniji ni zelo pozitiven. Med drugim bi lahko vzroke za bolj odklonilen odnos anketiranih v Sloveniji do Kitajske v primerjavi z anketiranimi v Italiji in na Hrvaškem iskali pri tipologiji virov, ki jih slovenski državljani uporabljajo za pridobivanje tudi bolj splošnih informacij. Anketni vprašalnik je pokazal, da ravno v Sloveniji največ odstotkov vprašanih navaja splet kot glavni vir informacij, medtem ko anketirani iz Italije in Hrvaške z visokim odstotkom navajajo kot vir informacij televizijo. Primerjava med vprašalniki je tudi pokazala, da je odstotek uporabe družbenih omrežij najvišji pri odgovorih anketiranih iz Slovenije, najnižji pa med vprašanimi v prostoru manjšine na Hrvaškem. Prav tako so anketirani iz Slovenije z najnižjim odstotkom v primerjavi z anketiranimi iz Italije in Hrvaške izbrali uradne portale kot vire pridobivanja informacij. Za splet in družbena omrežja velja, da so zelo bogat in raznolik vir informacij, ki ga je treba znati filtrirati, saj obsega tudi veliko nepreverjenih navedb, tako imenovanih lažnih novic. Zanimivi so s tem povezani tudi odgovori glede zaupanja v medije. Najnižji odstotek (21,6 %) vprašanih v Sloveniji je namreč izrazil nezaupanje v informacije na družbenih omrežjih, le četrtnina (25,5 %) pa jih verjame v spletne in tiskane medije. Najbolj v tiskane in spletne medije zaupajo anketirani v prostoru slovenske manjšine v Italiji, ki med drugim navajajo televizijo kot najbolj uporabljen vir informacij.

Pri navedbah o izvoru virusa s Kitajske so odgovori za vse tri ciljne skupine anketiranih pokazali, da ne verjamejo v namerno izpustitev virusa, ki pa sicer izvira s Kitajske. Skepticizem do teorij zarote je

pokazala tudi raziskava agencije Valicon, kjer se je največ vprašanih opredelilo, da je bil preskok virusa z živali na človeka naraven. Vse tri ciljne skupine anketiranih so tudi v podobnem odstotku navajale uspešnost Kitajske pri soočanju in preprečevanju širjenja okužb s covidom-19. Čeprav je splošno mnenje o Kitajski v Sloveniji najslabše, pa njeno uspešnost pri preprečevanju širjenja virusa ocenjujejo najbolje. Vprašani v Sloveniji so nasprotno najbolj kritični do uspešnosti Evropske unije pri soočanju in preprečevanju širjenja okužb s covidom-19 ob izbruhu in tudi kasneje, ko so oblasti imele že nekaj izkušenj po prvem valu pandemije. Povezano s tem je zgovoren tudi rezultat pri vprašanju o oceni delovanja vlade, ministrstva za zdravje in drugih pristojnih državnih organov. Anketirani v Sloveniji z izjemno visokim odstotkom ocenjujejo delovanje vlade kot negativno, medtem ko anketirani v prostoru slovenske manjšine v Italiji in na Hrvaškem delovanje svojih vlad ocenjujejo relativno pozitivno. Za Italijo je to potrdila tudi raziskava Pew, katere rezultati so pokazali, da italijanski državljani pozitivno ocenjujejo delovanje svoje vlade pri obvladovanju širjenja bolezni covid-19, medtem ko so kritični do delovanja Evropske unije in SZO. Pri ocenah delovanja vlade je treba opozoriti na še en pomemben dejavnik vpliva tovrstnih opredelitev, in sicer pomen zaupanja v vlado pri obvladovanju širjenja okužb s covidom-19. Obsežne longitudinalne raziskave, v katere so bile vključene tudi države, analizirane v pričujočem članku, kot na primer Han et al. (2021) in Gozgor (2021), med dejavniki, ki vplivajo na zaupanje v vlado v času pandemije covid-19, navajajo dobro organiziranost vladnih institucij, dajanje jasnih sporočil in širjenje

znanja o covidu-19 ter zaznana poštenost kot tudi kakovost delovanja institucij in pa svobodo medijskega poročanja. V korpusni raziskavi Mikolič (2021) o primerjavi italijanskega in slovenskega medijskega diskurza v obdobju pandemije covid-19 je bilo ugotovljeno, da slovenski medijski diskurz zaznamuje bolj opisen, ocenjevalen in čustven jezik, medtem ko v italijanskem medijskem diskurzu izstopa bolj pojasnjevalen, formalen in strokoven slog. Skladno z ugotovitvami raziskav o zaupanju v delo vlade visoko nezaupanje slovenske javnosti v vlado in njene ukrepe pri omejevanju širjenja virusa dokazuje pomembno vlogo medijskega in političnega diskurza, še posebej pa izbrane diskurzivne strategije.

Analiza predstavljenih vprašalnikov je pokazala določena razhajanja med odgovori anketiranih iz

različnih držav, ki pri iskanju virov informacij ne uporabljajo samo različne vrste medijev, ampak tudi različne medijske hiše in časopise. V nekaterih primerih v teh razlikah prepoznavamo tudi razloge za neenake odnose javnosti do dogodkov, povezanih z izbruhom in širjenjem koronavirusa. Medijski diskurz kot tudi politična klima sta močan dejavnik oblikovanja javnega mnenja. Danes, ko imamo na voljo tudi cepiva proti covidu-19, je vpliv diskurzov, ki gradijo kolektivno zaupanje v znanost in vladne ukrepe, dokazano najmočnejše orožje pri obvladovanju virusa in vzpostavitvi stare normalnosti v družbi. V povezavi s tem je zgovoren tudi mlačen odziv anketiranih v raziskavi agencije Valicon o zaupanju v stroko in znanost pri pojasnjevanju izvora in širjenja novega koronavirusa SARS-CoV-2.

PUBLIC ATTITUDES TOWARDS THE »CHINESE« VIRUS SARS-COV-2: ANALYSIS OF AN
OPINION POLL IN SLOVENIA AND THE SLOVENIAN MINORITY TERRITORY
IN ITALY AND CROATIA

Tina ČOK

Science and Research Centre Koper, Garibaldijeva 1, 6000 Koper, Slovenia
e-mail: tina.cok@zrs-kp.si

SUMMARY

In the present article, following the course of the spread of COVID-19 in China, nearby Italy, and Slovenia, we analyse how public attitudes towards China have evolved in Slovenia and the Slovenian minority territory in Italy and Croatia. The exploration of media discourse highlighted in the present article is based on the awareness of the expressive power of language in shaping individuals' world-views and attitudes towards current events, which consequently help shape discourse in the public space. This also gives rise to the power of those who can pursue their interests even if they are contrary to the public interest. We investigated the possible influence of political and media discourse on the perception of China's role in the outbreak and spread of the new coronavirus and the resulting attitudes towards country and its inhabitants through the analysis of an online questionnaire conducted as part of the research 'Restrictive measures to contain the new coronavirus, contacts and public communication in Slovenia and the cross-border area'.

Keywords: China, coronavirus, public discourse, public opinion, media

VIRI IN LITERATURA

Baker, Paul (2006): Using Corpora in Discourse Analysis. London, Continuum.

Belloni, Hugo, Douma, Nynke, Hilhorst, Thea, Holla, Juultje & Gijs Kuiper (2000): Journalistig: Weergave van ‚natuurrampen‘ in Nederlandse dagbladen (Novinarstvo: Prikaz naravnih nesreč v nizozemskih časopisih). <https://edepot.wur.nl/233663> (zadnji dostop: 2021-10-08).

Burr, Vivien (1995): An Introduction to Social Constructionism. London, New, York, Taylor & Francis/Routledge.

European Centre for Disease Prevention and Control (2020): Outbreak of Acute Respiratory Syndrome Associated With a Novel Coronavirus, China: first local transmission in the EU/EEA – third update. 30 January 2020. ECDC, Stockholm. <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/risk-assessment-outbreak-acute-respiratory-syndrome-associated-novel-1> (zadnji dostop: 2021-10-06).

Fukuyama, Francis (2018): Identity : Contemporary Identity Politics and the Struggle for Recognition. London, Profile Books.

Gozgor, Giray (2021): Global Evidence on the Determinants of Public Trust in Governments during the COVID-19. Applied Research Quality Life. <https://doi.org/10.1007/s11482-020-09902-6> (zadnji dostop: 2021-10-09).

Han, Qing, Zheng Bang, Cristea, Mioara, Agostini, Maximilian, Bélanger J. Jocelyn, Gützkow, Ben, Krienkamp, Jannis & Leander N. Pontus (2021): Trust in Government Regarding COVID-19 and Its Associations with Preventive Health Behaviour and Prosocial Behaviour During the Pandemic: A Cross-sectional and Longitudinal Study. Psychological Medicine 1–11. <https://doi.org/10.1017/S0033291721001306> (zadnji dostop: 2021-10-09).

Human Rights Watch (2020): Covid-19 Fueling Anti-Asian Racism and Xenophobia Worldwide: National Action Plans Needed to Counter Intolerance. <https://www.hrw.org/news/2020/05/12/covid-19-fueling-anti-asian-racism-and-xenophobia-worldwide> (zadnji dostop: 2021-10-07).

Ittefaq, Muhammad, Abwao, Mauryne, Baines, Annalise, Belmas, Genelle, Kamboh, S. Ahmad & Josue E. Figueroa (2022): A Pandemic of Hate: Social Representations of COVID-19 in the Media. Analyses of Social Issues and Public Policy, 1–28. <https://doi.org/10.1111/asap.12300> (zadnji dostop: 2022-05-04).

Joye, Stijn (2010): News Discourses on Distant Suffering: A Critical Discourse Analysis of the 2003 SARS Outbreak. Discourse & Society, 21, 5, 586–601.

Mikolič, Vesna (2021): Slovenian Media Discourse in Comparison to the Italian From the Perspective of the Cross-border Area During the Covid-19 Pandemic. V: Musolff Andrea et al. (ed.): Pandemic and Crisis Discourse. London, Bloomsbury Publishing, 375–393.

Ministero dell'Economia e delle Finanze (2019): <https://www.mef.gov.it/focus/l-rapporti-tra-Italia-e-Cina/> (zadnji dostop: 2021-10-10).

O'Regan C., Katarina (2021): Origins of the COVID-19 Pandemic. Congressional Research Service. <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11822> (zadnji dostop: 2021-11-10).

Pew Research Center (2020): Unfavorable Views of China Reach Historic Highs in Many Countries. <https://www.pewresearch.org/global/2020/10/06/unfavorable-views-of-china-reach-historic-highs-in-many-countries/> (zadnji dostop: 2021-10-08).

RaiNews (2020): Zaia: »I cinesi mangiano topi vivi«. L'ambasciata di Pechino protesta, lui si scusa. <http://www.rainews.it/dl/rainews/articoli/zaia-cinesi-mangiano-topi-vivi-ambasciata-protesta-lui-si-scusa-6630af83-073d-49b3-8e60-0f47339f672d.html> (zadnji dostop: 2021-10-08).

Regionalobala (2020): Za cigarete in bencin smukajo čez zaprte maloobmejne prehode: Vladni ukrepi kot brca v temo, človeška neodgovornost nima meja. <https://www.regionalobala.si/novica/za-cigarete-in-bencin-smukajo-cez-zaprte-maloobmejne-prehode-vladni-ukrepi-kot-brca-v-temo-cloveska-> (zadnji dostop: 2021-10-07).

Statista (2020): Cumulative Number of Coronavirus (COVID-19) Deaths in Italy since February 24, 2020. <https://www.statista.com/statistics/1104964/coronavirus-deaths-since-february-italy/> (zadnji dostop: 2021-10-06).

Stolton, Samuel (2020): COVID-19 Crisis Triggers EU Racism against Asians, Rights Agency Says. <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/covid-19-crisis-triggers-eu-racism-against-asians-rights-agency-says/> (zadnji dostop: 2022-04-05).

Valicon (2020): Raziskava #Novanormalnost, 26.–28. maj 2020, n=524. <https://www.valicon.net/sl/2020/05/zaskrbljenost-drzavljanov-prvic-pod-50-kriticnost-do-ukrepov-za-zajezitev-zopet-cez-40/> (zadnji dostop: 2021-10-08).

ZRS Koper (2021): <https://www.zrs-kp.si/index.php/research-2/ij/s/> (zadnji dostop: 2022-04-05).